

KÜLPOLITIKAI SZEMLE

Churchill Moszkvában és Kairóban. Az angolszász-orosz közös hadviselés és a nyugati front — Dieppe és Madagaszkár — Az afrikai háború — Az orosz front helyzetei Sztálingrád ostromai Voronyezs, Rzsev — A Kaukázusi kérdési Törökország és a Balkán — Amerika és Európa — Amerikai akciók a Csendes Óceánon — A japán-kínai hadi helyzet—India kérdése — Japán és a Szovjet-unió — A spanyol belpolitikai változások: összefüggések a latin-amerikai országokkal

A NYUGATI-OROSZ SZÖVETSÉG hadi tevékenységének egyik legfontosabb állomása volt Churchill angol miniszterelnök augusztusi moszkvai útja. A tárgyalások tartalmáról a világ közvéleménye alig tudhat valamit; de a különféle frontok eseményeinek tanulságai talán valamennyire megmutatják, miről is lehetett szó Moszkvában. Hírek terjedtek el arról, hogy Moszkvában bizonyos szemrehányásokkal fogadták Winston Churchillt s e szemrehányások tárgya az lett volna, hogy Anglia és Amerika még mindig nem nyitották meg a nyugati frontot és hogy a háború teljes terhét még mindig a Szovjet-Uniónak kell viselnie. Német és olasz források részletesen ismertették azt a hideg hangulatot, mely Churchill moszkvai útját kísérte; ugyanekkor a tengelyhatalmak hadijelentései is a nyugati hatalmak, valamint az oroszok megújult hadi tevékenységéről számolhattak be. Churchill moszkvai tárgyalásainak tartalma tehát nyilvánvalóan a háború megélénkítése volt. Az oroszok és a nyugati szövetségesek több oldalról támadtak a német frontok felé s így a tengelyhatalmak és társaik részéről is megélenkült elhárító tevékenység töltötte be a késő nyár hadi eseményeit.

A moszkvai tárgyalásokon kétségtelenül felmerült a nyugati front kérdése. Az angolszász politikának azonban a nála megszokott leplezetlen önbeismeréssel be kell látnia, hogy a hadihelyzet még korántsem érett arra, hogy egyetemes nyugati partraszállásról lehessen szó. Az oroszoknak tudomásul kell venniök mindezt és a háború terhe még mindig a keleti frontszakaszra esik. A németek, mint ezt Goebbels miniszter kifejtette, nem is pazarolják erőiket, nem szórják szét akcióikat s így nem gyengítik egy-egy helyen kivívott állásaikat. Ez a megállapítás atra a rajnai vidékre vonatkozik, melynek újabban sokat kellett szenvednie a német városok bombázásától s ahol Goebbels propagandaminiszter legutóbb kiterjedt körutat tett, hogy megismerkedjék a lakosság kívánságaival, hangulatával és a bombázások káraival. Német részről megállapítják, hogy minél nagyobbak és kíméletlenebbek az angol bombázások, a sújtott vidékek és városok lakossága annál nagyobb kitartással és erővel áll a kormányzat mögött. Goebbels miniszter meg is magyarázta a rajnai lakosságnak, hogy el kell szenvednie a megpróbáltatásokat, hogy a német csapatok és légierők annál teljesebb eredménnyel harcolhassanak a keleti fronton. Az angolszász hadviselés ugyanis most arra törekszik, hogy megossa a német erőket. A nagy bombázások, melyek a rajnai ipari központokat, illetve az Északi-tenger német kikötőit és ipari gócait sújtják, annak az angol tevékenységnek következményei, mely szorosan összefügg az orosz hadi helyzettel. Az angolszászok ugyan nem állíthatnak fel nyugati szárazföldi frontot, azonban az amerikai szállítások révén megnövekedett és technikailag kialakult légi erőik segítségével célba veszik a nyugati német városokat, hogy esetleg ilymódon lazítsák a keleti front ellenálló képességét. Angolszász

résről most már tisztában vannak vele, hogy a taktikának és a módszernek meg kell változnia. Azelőtt azt hitték, hogy a kisebb bombázások és a propaganda megbonthatják a nemzeti szocialista frontot s belső ellentéteket idézhetnek fel. Német résről azonban kiemelik, hogy a német nép megerősödve és kitartón teljes egységben áll kormánya és hadvezetése mögött s az angolszászok is tisztában vannak vele, hogy külső hatásokkal nem teremthetnek változást a nemzeti szocialista és német uralmi eszmékkel áthatott német társadalom körében. Ezért alkalmazzák most a kíméletlen légiháború eszközt, mely elsősorban nem is annyira a hadi célpontokat, mint inkább a polgári lakosságot sújtja. A Bréma, Hamburg, Duisburg, Wilhelmshaven, Düsseldorf, Cassel, Karlsruhe, Nürnberg és egyéb városok és ipari gócek elleni bombázások tanulságai mind azt mutatják. Német repülők nem egyszer viszonozzák is az angolok támadó tevékenységét-és angolszász résről számolnak is vele, hogy újabban megélnékülnek a légi támadások a szigetország fölött. A kölcsönös erőteljes légi hadviselés során sokat kellett szenvedniök úgy az angol, mint a német műemlékeknek; a mainzi székesegyház megdöbentő pusztulásához odatársul Canterbury normán műemlékeinek romlása is.

Churchill moszkvai látogatása tehát nyilvánvalóan azzal az eredménnyel járt, hogy ha az oroszok be is látták, hogy a nyugati front kibontakozása ezúttal lehetetlenség, mégis erőteljesebb légi tevékenységre ösztönözték az angolszász vezetést. Ugyanekkor a moszkvai tárgyalások anyagában ott szerepelhetett az angolszász világot érintő számos egyéb kérdés is. Így a Szovjet-Unió nem látja éppenséggel szívesen az indiai kérdés kiélesedését s nyilvánvaló, hogy nagy szovjetorosz befolyások működnek az indiai zavarok lecsendesítésében, mely tevékenységhez Csangkajsek marsall is hozzáadja a maga közvetítő befolyását. A Szovjet-Unió tudvalévőleg azelőtt rendkívüli mértékben érdeklődött a hindu szociális kérdések iránt s az angol- és imperializmusellenes politika lenini korszakában úgy jelentkezett, mint a hinduk és a kínaiak felszabadítója. Most azonban a politikai szükségesség arra veszi a Szovjet politikáját, hogy csillapítóig lépjen fel, ha netán Kínával egyetértve nem helyesli is annyira Churchill és Lord Linlithgow indiai alkirály túlerélyes rendszabályait, melyek keményen letörlik a hindu mozgalmak erejét. Ehhez járul az angol szocialisták kételkedése is a túlzottan erőteljes rendszabályokat illetőleg. Mindez azonban mellékes kérdés a front nagy problémái mellett. Az indiai ügyben tanúsított orosz magatartás, valamint Sztálin és Churchill tanácskozása világosan bizonyítja, micsoda roppant változások történtek a világban és a világpolitikában. Amint a Szovjet és Anglia egyetértenek az indiai kérdésben, úgy találkoznak személy szerint Sztálin és Churchill nézetei is. Az angolszászok és az oroszok két vezető egyénisége még nem is olyan régen két ellentétes princípiumot képviselt és valósággal személyes gyűlöléssel figyelte egymást; ám a fejlődés, melyet a nagy német események irányítottak, olyan volt, hogy a Szovjet-Unió és az Angol birodalom politikájának találkozniuk kellett.

Az angolszász-orosz egyetértésnek egyik mellékes, de érdekes bizonyítéka a balti államok londoni követségeinek sorsa. Anglia tudvalévőleg sosem látta szívesen azelőtt a Szovjet-Unió balti igényeit és 1939-ben azért bukott el a német-orosz paktummal szemben az angol-orosz meg egyezés ügye, mert Chamberlain és az angol politika ragaszkodott a balti államok különleges helyzetének fenntartásához. Ma azonban a balti területek a német keleti tartományok részei és Rosenberg politikája szívesen kapcsolná be a keleti újjáépítésbe a még fennmaradt balti nemzeti erőket. Az észti, litván és lett politikai vezetők felé azonban nem egyszer érdekes figyelmeztetéseket kell küldenie a német kormánynak, mivel ezek nem minden esetben barátkoznak meg a mai helyzettel és szívesen gondolnak olykor vissza

a versaillesi rendezés húszéves külön állami korszakára. Semleges megfigyelők tisztában vannak a balti népek nehéz helyzetével, mert hiszen a keleti területek újjarendezése során egyik fél sem hajlandó lemondani ottani teljes érdekeiről, vagyis, hogy a balti területeket állami egysége részeinek és előretolt bástyáinak tekintse. Londonban közben az a fordulat következett, hogy a fokozott orosz-angol együttműködés következtében az angol külügyi kormányzat törölte a balti államok képviselőit a diplomáciai névjegyzékből s csupán bizonyos személyes privilégiumokat biztosított nekik. Vagyis Anglia ezzel a Szovjetunió keleti tengeri érdekei javára a hadihelyzet következtében lemondott a balti államok külön létéről s azokat Oroszország érdekszférájába utalta át. Ugyanekkor más érdekes hírek szólnak arról, hogy a különféle orosz-angolszász európai tervezgetések során Oroszország teljes mértékben honorálná Jugoszlávia és Csehszlovákia londoni emigráns kormányainak középeurópai igényeit. Orosz részről kijelentették ugyanis, hogy Oroszországnak semmi kapcsolata és köze nincs, nem is lehet a müncheni egyezményvel és következményeivel, tehát a müncheni egyezmény angol hivatalos részről történt minapi megtagadása és megsemmisítése különben sem érintheti Oroszországot, mely a középeurópai rendezésre teljesen szabadkezet ad kisebb szövetségeseinek. Mindezek a messzire ható tervek amellől bizonyítanak, hogy az angol kormányzat bizonyos fokig megkötötte volna önmaga kezét a háború utáni tervekre vonatkozólag. Ily módon a londoni kormányzat keretében az a középeurópai irányzat érvényesül, mely Benes cseh elnök és a jugoszláv londoni kormány vezetője, Jovanovics Szlobodán révén közeli kapcsolatban áll Eden külügyminiszterrel, míg Churchill miniszterelnök, úgy látszott eddig, a kérdések szabadabb és kötetlenebb kezelésének híve volt. A Szovjet feléledt középeurópai érdeklődésének tanúságai voltak különben azok az újabb és megismételt légi támadások, melyek Budapestet és Magyarországot, Horvátországot, Szlovéniát, Bulgáriát és Romániát érintették.

Az angolszász-orosz hadviselési tervek összezárkózásával tehát együtt járt az angolok fokozódó nyugatnémetországi légi tevékenysége. A szárazföldi akciókra még nem érett az idő, bár az angolszász hadvezetés bizonyos előkészítő cselekményekkel is kísérletezett augusztus folyamán. A szárazföldi partraszállás ügye ugyanis szorosan összefügg a megnövekedett nyugat-európai légi tevékenységgel, mely alól nem csak a rajnai vidék, de az észak-francia iparvidék sem kivétel. Ez utóbbi angol légi akciók rendkívüli aggodalommal töltik el Vichy kormányzati köreit és arra vezetnek, hogy Laval rendszere mind szorosabb csatlakozást keres és talál Németországhoz. A meg nem szállott francia területek zsidói elleni hivatalos rendszabályok is ebből a szellemből erednek. Angol részről azonban nem hederítenek Laval rendszerének tiltakozására és úgy tetszik, mintha a francia északi területek igen nagy szerepet kapnának különböző angol légi és partraszállási tervekben. Így került sor augusztus közepén angol és amerikai tengeri és szárazföldi erők partraszállására Dieppe kikötőjében; a több napig tartó harc során a német ellenállás felmorzsolta a partra tett osztagokat, melyeknek nyilvánvalóan az lett volna a hivatásuk, hogy hídfőállásokat építsenek ki egy esetleges invázió számára. A kísérlet meghiúsultával angol részről kijelentették, hogy csupán kisebb kirándulásról volt szó. Német részről azonban igen nagy jelentőséget tulajdonítanak a dieppei kudarcnak: rámutatnak, hogy a nyugati német partvédelem oly tökéletes, hogy sikerrel visszautasíthat minden támadó és partraszállási kísérletet. A német jelentések kiemelik a francia lakosság semleges, sőt németbarát magatartását, melynek jutalmául Hitler vezér a Dieppe környékéről való francia hadifoglyokat, szám szerint 1700-at, szabadon bocsátotta. Franciaországból egyébként változatlanul

szállítanak munkásokat a német hadi üzemekbe és Laval és rendszere lelkesen támogatja azt az akciót. A német megszálló hatóságok mindenestre erélyes kézzel vetnek véget minden angolbarát, vagy kommunista tevékenységnek és ebben az irányban együttműködnek Laval hangsúlyozottan angolelleanes és szovjetellenes kormányzatával.

Az angolszász hatalmak és Franciaország rossz viszonyának egyik tanúsága Madagaszkár ügye, mely szeptember első felében újra a világpolitika középpontjába került. E nagy kiterjedésű s csupán földrajzilag és hadászatiilag fontos, de gazdaságilag korántsem jelentős francia gyarmat angol megszállása már tavasszal is nagy gondokat okozott Vichy kormányának. Az angolszász megszálló tevékenység most újabb stádiumába jutott és befejezéshez közeledik. A franciák visszaszorulnak Madagaszkárról és az angolok és amerikaiak azzal magyarázzák a szigetnek az ellenálló franciák kezéből való kiragadását, hogy szükségük van rá Japánellenes tengeri és légi bázis céljaira és hogy a francia kormány valósággal otthont adott a szigeten a japánok indiai óceáni tevékenységének, ahogy ez különben Indokínával is történt. További érvük az angolszász megszállóknak, hogy Madagaszkárból uralkodniuk kell a mozambique-i tengersizorokon. Azt is hangoztatják angolszász részről, hogy a franciák nem jó gyarmatosítók, mely érv különben a német politikai irodalom tanulságaiból került át az angolszászok szótárába, hiszen éppen német gyarmati szakemberek és tudósok voltak azok, akik hangoztatták: a franciák csupán kizsákmányolásra és gazdasági nyereségre tartogadják gyarmataikat, azonban egyáltalában nem „kolonizálják” azokat, mint ahogy a germán népek teszik.

A dakari tervekről is újra szó esik: föléledésük pedig szorosan összefügg az északafrikai hadviselés megélénkülésével. Az „ideálisan szép őszi napok” kiváló időpontot nyújtanak a hadviselés újramegzindására. Churchill kairói tartózkodása során, úgy látszik, átszervezte az egész közelkeleti angol hadászatot, aminek még a távoli Iránban, Perzsiában is mutatkoznak jelei, amennyiben ott a kaukázusi orosz helyzet fenyegetővé válásával hátrább szorulnak az orosz megszálló erők s a tengelyhatalmak távirati irodái által jelzett bizonyos zavaró jelenségek közepette nagyobb befolyásra tesznek szert az angol megszálló csapatok. Ami pedig az egyiptomi politikai helyzetet illeti, az angolok mindent elkövettek, hogy megerősítsék helyzetüket. Az egyiptomi politikai élet ellenzéki csoportjait lefojtották és úgylátszik, Nahasz pasa kormánya, mely pedig egyiptomi függetlenségi jelszavakkal indult, kész híve az angolszászok uralmának és a nyugati demokráciáknak. Az angol-egyiptomi meg egyezés évfordulóján Nahasz pasa ugyanis biztosította az angolokat Egyiptom szolidaritásáról. Ezalatt Churchill nemcsak az egyiptomi politikai tényezőkkel tárgyalt, hanem az angol hadsereg vezetőivel is átvizsgálta a helyzetet. Bár Auchinleck tábornok megtartotta vezető szerepét, az összes afrikai erők élére Alexander tábornok került. Rommelnek most már vele szemben kell helyzetét megszilárdítania. Az angolok most úgy tartják, hogy nyugalmi helyzetbe hozták Alexandria küszöbén elterülő frontjukat. Hivatkoznak légi erők fölényesebb helyzetére és arra, hogy páncélosokban is erősítéseket kaptak. Egyelőre Rommel maga is súlyt helyez a nyugalmi helyzet fenntartására és az afrikai háború jelenlegi szakaszában a német vezetés inkább a tapogatódzás, az elhárítás és a védelem megszervezésével foglalkozik, mialatt az angolok olykor támadó kísérleteket tesznek. Német részről azonban azt jelentik, hogy könnyű szerrel visszautasítják mind a szárazföldi, mind a légi támadásokat. Nagyobb arányú támadásra került a sor szeptember közepén, Tobruknál, mikor a tenger felől és a levegőből igyekeztek megrendíteni az angolok e német bázis szerepét. Az elhárításban, mint mondják, kiváló eredménnyel működtek a német

csapatok oldalán az olaszok is. Az afrikai front megélénkülése is az orosz front helyzetével függ egybe; Churchill és Sztálin moszkvai tanácskozásukon mintha a támadó tevékenység mellett döntöttek volna.

Az orosz front középső szakaszán nem történt különösebb változás. Északon, a finn határ és Leningrad környékén a front megmerevedett, bár a német és finn erők itt is számolnak bizonyos orosz akciókkal, melyek annak az elhatározásnak következményei, hogy Finnország elutasította a Szovjetunióknak Amerika által közvetített békejavaslatát. Orosz részről most újra hangoztatják, hogy Oroszország nem tűrheti, hogy a finn határ közvetlenül ott húzódjék Leningrad küszöbén. A középső szakaszon, Rzsev és Voronyezs vidékén a Zsukov tábornok által vezetett csapatok heves támadásba kezdtek és az ottani német és magyar elhárításra támadtak. A Voronyezs és Rzsev melletti támadásoknak az a célja, hogy tehermentesítsék egyfelől a Moszkvára változatlanul reánehazedő német front nyomását, másfelől pedig jelentősebb német erőket vonjanak el Sztálingrad ostromától. A front ismerői ezekkel a támadásokkal kapcsolatban azt hangoztatják, hogy megújult lendületük szoros összefüggésben áll a Szovjetunióba érkezett angol-amerikai szállítmányok jelentőségével.

A kaukázusi kérdés igen közelről érdeklí Törökországot. Ezúttal nem a törököknek az örményekhez és a különböző kaukázusi törzsekhez való viszonyáról van szó, ami pedig oly nagy szerepet játszott a régibb török történelemben, illetve a török-orosz külpolitikai vonatkozásokban. Bár ez a kérdés sem elhanyagolható mennyiség; ezt a problémát azonban most már Németországnak kell felgöngyölnie: mikor, miként és hogyan támad fel és támasztható fel az a híres, régi kaukázusi törzsi ellenállás, szeparatizmus, mely annyi gondot okozott mind a török, mind az orosz nagyhatalmi terjeszkedésnek e vad hegyvidéken. E szeparatizmusnak most természetesen az oroszok ellen kell érvényesülnie. Ám ugyanez az is tény, hogy a Szovjetunió autonóm miákra épített szocialisztikus államrendszere bizonyos fokig kifejlesztette és modern formába öntötte ezt a régi törzsi szellemet és annak régi törökellenes éléből közben nyilván minden európai és nyugati szándékkal szembeálló ellenállást is formálhatott, —hiszen az 1920-as években úgy az angolok, mint az amerikaiak rendkívüli érdeklődést tanúsítottak a Kaukázus kis népeinek függetlensége, külön állami élete iránt. Ez az érdeklődés nem is annyira ideális népi önrendelkezési okokban, mint inkább a kaukázusi olaj iránti érdeklődésben leli a magyarázatát. Említsük itt meg, hogy annak idején éppen Churchill volt egyik fő buzdítója a kaukázusi olajvidékeket megszerezni akaró angol és amerikai akcióknak. Ekkor a Szovjetnek fegyveres erővel kellett visszautasítania a nyugati imperialista és gazdasági beavatkozást.

A Kaukázus iránti angol és amerikai érdeklődés ma sem csökkent. Tudjuk, hogy az angol-amerikai politikai körök nem egyszer tettek célzásokat és utalásokat arra, hogy a német előretöréssel szemben az angolok és amerikaiak majd megvédik a Kaukázust a Szovjetunió számára. Az angolok iránti tartózkodásnak indítékai közt is ott van a kaukázusi hadi és gazdasági bázis iránti rendkívüli érdeklődés. Már a háború első szakaszaiban is ott szerepelt az angol számítások és tervek között az a szándék, hogy majd a Kaukázus vad és áthághatatlan hegyei között emelnek gátat a német közkeleti terjeszkedés elé. Ám úgy tetszik, hogy a Szovjetunió tisztában van ezekkel az imperialisztikus és gazdasági jellegű számításokkal. Innét van, hogy az oroszok maguk védik végső elkeseredéssel Sztálingradot, hogy így nehezítsék meg a németek útját lefelé a Volga mentén Asztrachán, a nagy volga-torkolati kikötő, a Kaukázus elsőrendű gazdasági kapuja felé.

A Kaukázus felé azonban elsősorban Törökországon át vezet az út. Az angolszász diplomácia ezért tanúsít akkora érdeklődést a semlegessége pozitív

és tárgyilagos értelmezése mellett kitartó Törökország iránt, melyet különben Németország is biztosított Papén nagykövet által semlegessége változatlan tiszteletben tartásáról. Németországnak a maga most kivívott Fekete-tengeri, illetve régebbi bulgáriai és romániai pozíciói miatt semmiképpen nem érdeke, hogy Törökországban angolszász befolyások érvényesüljenek. S bár Törökország fenntartja Angliához fűződő szövetségi — semleges — kapcsolatát és bár tiszteletben tartja, mint az illetékes tényezők hangoztatták, az amerikai demokráciát, mégis gondosan óvakodik tőle, hogy Bulgárián közsztül érintkezésbe kerüljön a fennforgó európai kérdésekkel. A német előretörés mindenesetre rendkívül foglalkoztatja a Kaukázus ügye iránt mindenkor rendkívül érzékeny törököket, akik udvarias tárgyilagos-sággal fogadták Rooseveltt megbízottját, az elnök hajdani ellenjelöltjét, mostani barátját, Wendell Willkiet. Willkie tájékozódó körútja során meggyőződhetett a török semlegesség tárgyilagos és tartózkodó jellegéről, melynek az a lényege, hogy Törökország semmiféle hatalom által és oldalán nem óhajt résztvenni a jelenlegi háborús bonyodalmakban. A kaukázusi kérdés aktualitása, valamint a bulgáriai német pozíció természetesen figyelemmel tölti el a törököket s nyilván a német érdekszférának ez az Isztambul, illetve Ankara felé való közeledése készítette az angolszászokat törökországi akcióik megélénkítésére; mintha úgy éreznék, hogy Törökország számol a németek közelségével. Viszont közlekedési aktivitásuk arra készíti az angolszászokat, hogy valamiképp ellensúlyozzák ezt a törökországi német érdeklődést és figyelmet.

Willkie ankarai és közlekedési útja csak egy részlete az USA megélenkült tevékenységének. Rooseveltt elnök folytatja propagatív és hadászati tevékenységét és többek között nagy beszédet tartott a tengelyhatalmak politikája és ifjúsági és hadi szelleme ellen a washingtoni ifjúsági kongresszuson, ahol újra deklaratív módon ismertette az atlanti karta, illetve a szövetségesek hadicéljainak alapelveit. Az amerikai elnöknek az ifjúsághoz intézett beszédét Baldur von Schirach cáfolta az új Európa ifjúsága nevében. Ezalatt délamerikai államokban folytatódott az USA akciója a tengelyhatalmak állampolgárainak eddigi gazdasági és politikai szerepe ellen s a német és olasz állampolgárok gyakran estek személyükben és vagyonukban áldozatául a tengelyhatalmak ellen felhevült tömegek lázongásnak. Igen érdekes eseménye ennek a hadi tevékenységnek Brazília hadüzenete a tengelyhatalmakhoz; ennek ürügye az volt, hogy a német tengeralattjárók összeütközésbe kerültek volna brazil hajókkal. A délamerikai államok magatartása megerősíti az USA gazdasági és hadihelyzetét és német részről nem is rejtik el annak elismerését, hogy a háború súlypontja tulajdonképpen az USA teherbíróképességén és gazdasági erő kifejtésén nyugszik.

Az USA közben inkább fordul a Csendes óceán, mint az atlanti partok felé, melyeken itt-ott megjelennek már a német tengeralattjárók. Ausztrália környékén folytatódik a japán hadviselés és Új-Guineában újabb japán csapatok szállottak ki, hogy megközelítsék az ausztráliai szárazföldet. Ezalatt az USA tengerészei júliusban és augusztusban birtokukba vették a Salamon-szigeteket és ott bázisokat építettek ki; többször heves tengeri ütközetekre került a sor, melyek következményei azonban még nem láthatók világosan. Japán közben inkább békés tevékenységgel foglalkozik. A japán közigazgatás és közoktatás pedig berendezkedik a volt holland-indiai szigeteken és miközben terjeszti a japán nyelvet, azalatt megfelelő szellemű tankönyveket is készít az illető vidékek nyelvein. A szervezés e munkája közepette kerül sor Togo japán külügyminiszter lemondására. A katonai vezetés alatt álló japán kormányzat hadihelyzete most még jobban kidomborodott. Togo külügyminiszter azért mondott le, mert személy szerint nem helyesli az új nagyzsiai minisztérium felállítását, mely a külügyminisztérium hatáskörének

kisebbedését, ugyanekkor azonban új szervezési és tevékenységi területek feltárását is jelentette. Emellett azt tartják, hogy Togo lemondásának közepontjában ott van a japán-szovjet orosz viszony kérdése is. Japán nagy érdeklődéssel kíséri a szibériai orosz partvidék ügyét. Bár ismételt kölcsönös semlegességi biztosítások történtek Japán és a Szovjetunió között, Japán mégis aggódik, hogy az amerikai hadvezetés és hadiszállítás a szibériai partokról támadást intéz Japán szíve ellen. Ezzel kapcsolatban az a hír terjedt el, hogy Japán kérést intézne a Szovjetunióhoz, engedné át bérbe néki a háború tartamára a szibériai partokat hadi és biztosító bázisul. A Szovjetunió idegesen reagál ilyen feltételezésekre és tervekre és már vannak, akik közeli japán-orosz összeütközésről beszélnek, ami szoros kapcsolatban állana a német-orosz front helyzetével. Togo külügyminiszter, állítólag, nem mindenben osztotta volna ezt az extenzív politikát, ezért mondott volna le. Ugyanekkor a német külügyi hivatalos körök angolszász propagandának mondják a japán-orosz ellentétéről terjengő híreket, valamint a találgatásokat, melyek japán közvetítéssel kötendő orosz-német különbékéről beszélnek.

Az USA délamerikai politikájának vannak európai összefüggései is. Miközben Amerika egyre nagyobb figyelemmel kíséri Kína japánellenes offenzíváit, azalatt az atlanti óceáni helyzet alakításán is munkálkodik. Angol részről tévedésnek mondják azt a hitet, mintha az atlanti csata megnyugodott volna. Ellenkezőleg, hangoztatják a csata folytatását s német tengeralltárók ismételt támadásokat intéztek az oroszoknak szánt rakományok ellen. Az Atlanti óceán déli partjain ezalatt a latin-amerikai államok állásfoglalása új bázisokat teremtett az USA támadó politikájának. A latin-amerikai államok azonban egyre szorosabb eszmei, érzelmi és gazdasági kapcsolatban állanak az ibér félsziget két államával, Portugáliával és Spanyolországgal. Így Brazília háborús elhatározása rendkívül mély hatást tett a semlegessége mellett aggyalosan kitaró Portugáliára. Egyúttal oly kommentárokat is olvashattunk, melyek szerint teljes félreértés volt a brazil diktatúra „demokrácia“, avagy a portugál rendszer és az egyéb autoritativ államok közti összefüggések világnézeti, vagy gyakorlati emlegetése. Az egyéb délamerikai spanyol államok ügye pedig érezhetően érinti Franco autoritativ Spanyolországának gazdasági és belpolitikai helyzetét.

Ez a hátere a legújabb spanyol változásnak. Franco tábornok átalakította kormányát és kihagyta belőle sógorát, Serrano Suner eddigi kül- és belügyminisztert, a Falanx képviselőjét. A kormányzat külpolitikája, hangoztatták, változatlan maradt és a hadsereg irányában eltolódott belpolitika, mondják, továbbra is Franco irányzatát követi. Franco tábornok erélyes szavakkal igyekszik úrrá lenni a különféle gazdasági, szociális és társadalmi bonyodalmakon. Úgy látszik, mintha a spanyol fejlődésből kikapcsolódának a Falanx külföldi érdeklődésű tagjai és a rendszer konzervatív oldala jobban kidomborodnék. Erre vall a királyhú spanyolok térnyerése és a konzervatív gondolat erősödése. Sokan már-már legitimista megoldást is sejtenek Franco politikája mögött, mely politika különben is konzervatív gyökéretű volt mindig. Franco most heves szavakkal száll szembe mindazokkal, akik rendszerében csupán nagypolgári és nagybirtokosi kapitalista, és feudális előnyökét keresnek és találtak; az ily tényezők helyett szívesen emlegeti a Caudillo Spanyolország múltját és dicsőségét, vagyis a gazdasági és társadalmi motívumok előretörésével szemben a tradíciók fegyverzetével küzd a sokat szenvedett, végre pihenni vágyó spanyol nép színe előtt.

GOGOLÁK LAJOS